

Pa
958





Q. N. 528, 41.

B. M. II, 490

11, 501

IIa
958

DISCURSUS
De
NOVELLARUM,

quas vocant

Neue Zeitunge /

hodierno usu & abusu.

Auctore

AHASVERO FRITSCHIO.



J E N Æ,
Sumptibus BIELCKIANIS.

ANNO M DC LXXVI.



1300

1300

1300

1300

1300

1300





PRÆFATIO.

Nihil frequentius hodie inter homines, quàm quærere, audire, & recensere nova. Omnes fere anguli perstreperunt novellarum, non raro fictitiarum, narrationibus ac vanitatibus. Cum verò in hac re abusus sit maximus, placuit de eo pauculis agere, simulque verum rei usum docere. Benivolus Lector æqui bonique hoc quicquid est, consulat.

INDEX CAPITULORUM.

CAP. I.

De curiositate hominum in audiendis & recensendis Novellis.

CAP. II.

Nimiam curiositatem hominum in legendis & audiendis Novellis vitio non carere, docetur.

CAP. III.

In evulgandis Novellis cautè procedendum esse, adseritur.

CAP. IV.

Novellis non temere esse credendum.

CAP. V.

De pœna eorum, qui vel Novellas fingunt, vel fictitias hinc inde spargunt.



In Nomine JESU!

DISCURSUS
De
NOVELLARUM,
quas vulgò
Neue Zeitunge
vocant, hodierno usu & abusu.

CAPUT I.

De curiositate hominum in audiendis ac recensendis Novellis.

I.

1. **Q**uemadmodum, ut ait Justinianus Imperator *in suis Novellis*: *Semper natura novas deproperat edere formas*: ita homines per inquietudinem naturæ fere omnes novitatum sunt amantes. Quotidie novarum rerum tanto facile capiuntur, nova adfectant, nova placent, sueta & antiqua sordent.

II.

3. Sicuti autem nova sensus humanos, scilicet gustum, tactum, visum, odoratum delectant, ita etiam sensum auditus adficiunt maxime.
4. Id confirmat autoritate sua & ipsa experienciâ Regum sapient-

pietissimus : *Non saturatur*, inquit, *oculus visu, nec auris auditu impletur. Eccles. cap. 1. v. 8.*

III.

Non tamen omnes æquè homines novitatum cupidi sunt, sed reperiuntur, qui præ aliis nova aut dicere, aut ab aliis audire, gaudent. 5.

IV.

Atheniensibus suis hoc vitium gravissimis verbis passim, 6. objicit Orator Demosthenes. Idem in eis reprehendit Evangelista Lucas, in Actis Apostol. c. 17. v. 21. ubi ait : Ἀθηναῖοι πάντες καὶ οἱ ἐπιδημῶντες ξένοι, εἰς ἑδὲν ἕτερον εὐκάλειον ἢ λέγειν τι καὶ ἀκροῦν καινότητων. Quæ verba Lutherus ita vertit : Die Athener alle / auch die Ausländer und Gäste / waren gericht auff nichts anders / denn etwas Neues zu sagen / oder zu hören.

V.

Eodem vitio Gallos laborare, scribit Jul. Cæsar, de bello Gallico Lib. 4. cap. V. verba ipsius sunt : *Est hoc Gallicæ consuetudinis, ut viatores etiam invitos consistere cogant, & quid quisque eorum de quâque re audiverit, aut cognoverit, querant, & mercatores in oppidis vulgus circumstet, quibus ex regionibus veniant, quasque res ibi cognoverint, pronunciare cogant; his rumoribus atque auditionibus permoti, de summis sæpe rebus consilia ineunt; quorum eos è vestigio pœnitere necesse est: cum incertis rumoribus serviant, & plerique ad voluntatem eorum ficta respondeant.* Idem lib. 3. scribit : *omnes fere Gallos novis rebus studere.* Trebellius Pollio in postumo : *Galli novarum rerum semper cupidi* : quo nomine levitatem illis nonnulli objiciunt, quam tamen refellere conatur Bodinus *Method. Histor. c. 5. & l. 5. de Rep. c. 1.* 8. 9.

VI.

Quid verò de Germanis nostris dicemus? eorum sane plurimi hodie Atheniensibus & Gallis istis in hac re similes sunt; sind mit der neuen Zeitungs-Sucht behaftet. Quotidie nova querere, nova audire, nova referre gestiunt. Et hoc vitio omnis generis status & conditionis homines laborare videmus. Ipsos etiam Rusticellos nonnunquam vel legere novellas, vel legentibus, studiosè auscultare videas. 11. 12. 13. 4.

A 3

fi

si ac avidi novellarū, ut eas & in templis inter sacra, in curiis inter graviores occupationes legere vel audire non vereantur. Vix pedem ex domo extulere, occurrentes quærere solent, quid novi? quid novi? Mira fanè, ac vanissima res est, homines adeò cupidos esse, legere vel audire *nova*, cum plerumque *Novella* tristia, horrenda, impia & abominanda, nonnunquam etiam falsa, referant. Rarissimè verò aliquid, quod verum gaudium ac delectationem in Christiano pectore excitare possit, continere soleant. Sed hic mos est præsentis seculi.

VII.

16. Hæc autem seculi hujus vanitas incrementum videtur, accepisse superiore tempore tricennalis belli Germanici, quo quotidie de militum transitibus, urbium oppugnationibus & expugnationibus, cladibus, victoriis, nova referebantur, sparsique rumores aliis augebantur.

17. Curiositatem etiam hominum in hæc re excitat ac non parùm promovet ars Typographica, quippe quâ mediante *Novellæ* typo impressæ facilius inter homines sparguntur. Cum enim olim paucis *Novellas* scriptas legere concederetur, hodiè in tanto exemplarium impressorum numero, illæ in omnium manibus esse possunt, cum primis, quòd hodiè in variis linguis, Germanica scilicet, Gallicâ, Latinâ, Belgicâ &c. imprimi soleant.

C A P U T II.

Nimiam curiositatem hominum in legendis & audiendis Novellis vitio non carere, docetur.

- I.
1. **Q**uid verò judicandum de hominum quorundam anxiam curiositate in legendis & audiendis novis? anne laude vel vituperio digna?
2. *Conditio hominum distinguenda; sunt illi vel persone publicæ vel private: Publicæ, ut Principes, publicæ rei administratores, magistratus &c,*

His

His omnino officii ratione incumbit, sedulo inquirere, ac nosse, quid in publicis rebus alibi, cum primis in viciniâ gestum sit, ut imminens fortè ex re novâ periculum vel damnum tempestivè præcavere, vel avertere possint; cum primis autem *tempore belli* publicè interest adcuratam rerum, quæ alibi ab hostibus vel vicinis fiunt, ac geruntur, notitiam habere, nec falsis rumoribus decipi. Illi Principes non dicuntur Politici (*ait Besoldus Thesaur. Pract. verb. neue Zeitungen*) die nicht gewisse Zeitunge haben/sonderlich daran ihnen/auch ihrem Land und Leuten/viel gelegen.

II.

Quod autem privatas personas attinet, earum nimia curiositas, ut in aliis, ita etiam hâc in re omninò vitiosa est, ac justam reprehensionem meretur. Privati & cives (*iterum scribit Besoldus cit. loc.*) non sint nimium novitatum cupidi, ne audire cogantur hosce versiculos:

Cura viris levibus rerum solet esse novarum:

Cura viris gravibus rerum solet esse suarum.

Manifestè hanc curiositatem hominum peccaminosam esse docet Richardus Baxter, Theologus Anglus, in *Tract. de abnegatione sui cap. 31.* ubi inter alia scribit: Neue eitele Zeitungen/ die Bekümmernissen umb anderer Leute Geschäfte ic. muß verleugnet werden. Denn die fleischliche Lust / die viele Leute haben darinnen / daß sie gern was neues hören und können reden/ und anhören mit Lust andere Leute Sachen / die ihnen doch nichts angehen / dasselbe ist sündlich / weil dadurch viel Zeit verdorben / wichtigere Dinge / daß unsere Zeit uns gegeben / und da wir uns umb zu bekümmern haben / versäumer werden. Dieses war der Athenienser ihr Laster / Act. 17. v. 21. Add. Joh. Penon. Anglus eleg. *Tract. von Rauffmanschafft der Zeit.*

III.

Quid verò de Viris Ecclesiasticis dicendum? Sanè Henricus Suso, in *Con. Dominic. IV. Adventus*, quæ inter conciones Joannis Tauleri legitur, cupiditatem nova audiendi in eis improbat: Es ist warhafftig eine Schande/ (*ait ille*) daß auch Geistliche mit der neuen Zeitungs/ Sucht geplaget seyn/ welche sich billich solten schä-

schämen zu hören / oder zu fragen / nach solchen fliegenden Zeitungen.
Denn was gehet sie es an / und was treibet sie zu wissen / was in der
Welt umb und umb getrieben / und gehandelt wird.

C A P U T III.

*In evulgandis Novellis cautè procedendum esse,
adferitur.*

I.

1. **N**ovellarum sparsiones non semper sunt vanitates. Sed interdum arcana Politica Befold. *Thes. pract. verb. neue Zeitungen* : vel stratagemata bellica. Multi enim exindè mentem & animi intimos recessus expiscari solent ac possunt. Befold. d. I. Sparguntur nonnunquam victoria, deprimitur pars adversa; finguntur clades ad vulgum.
2. dementandum, ut is huic vel illi parti faveat. Quantum autem eiusmodi fictis novellis sæpè efficiatur, experientia hactenus docuit. Refert Befoldus d. loc. Es habe post cladem Jurensem der Duc de Mayne die victoriam, welche doch ex adversâ parte gewesen / ihm attribuiret / und zugeschrieben / sagend: **Ein solch mendacium, wenn man es auff wenig Tage beharren könne sey viel tausend Gulden werth.** Exempla varia, quæ hanc rem confirmant, rerum bellicarum scriptores, cum primis Guicciardinus, Jovius, Meteranus, Thuanus & alii passim suggerunt.

II.

5. Cum ita sit, omninò publicè interest, Novellarum sparsionem & evulgationem promiscuam in Republica non permitti.
6. Quemadmodum prudentiores Principes eam pro re natâ vel planè prohibere vel certis modis restringere solent. Cura enim hæc ad Principes spectat, quippe quorum officio præprimis incumbit, omnibus modis præcavere, ne quid Respublica detrimenti capiat. Ad legalia jus prohibendi vel permittendi
7. Novellarum evulgationem retulimus, in *Addit. novis ad Limnei Jus Public. lib. 4. cap. 8. n. 267.* Bæclerus *Notit. Imper. Germ. libr. 4. cap.*

cap. i. videtur Jus Zeitungen zu verbieten / ad jus postarum
referre.

Unde in quibusdam locis novellæ, sub censurâ publicâ
evulgantur, rejectis iis, quæ vel dubia, vel suspecta, vel quæ sup-
pressionem potius, quàm divulgationem mereri videntur.

C A P U T IV.

Novellis non temerè credendum esse.

I.

CUm curioso hoc & martiali seculo omnes fere anguli no-
vellarum sparsionibus pleni sint, multi sæpè eis miserè
decipiuntur; illi cum primis, qui quasvis relationes pro
veris accipiunt, & in audiendis rebus novis anxii sunt.
Hosce autem quandoque falsis narrationibus ludibrio exponi,
non inconveniens videtur, ut dediscant temeritatem in qua-
rendis, audiendis & credendis novellis.

II.

Sapientiores autem ἐπιχαρμῆιον illud: *Non temerè credere*, sem-
per observant, ut M. Tullium Fratrem monet Q. Cicero, de pe-
tit. Consulatus. Iidem facilè dignoscunt, quæ ficta, falsa &
inania, & quæ fidem aliquam merentur. Nonnunquam enim
typo impressis inseruntur ejusmodi res novæ, quarum falsitas
& absurditas sagacioribus est apertissima.

III.

Reperiuntur hodiè non pauci, quibus volupe est, novel-
las fingere, eisque hinc inde sparsis homines, simpliciores
cum primis, decipere. Peccant autem eiusmodi novellifices &
spermologi non leviter contra DEUM, contra Remp. & con-
tra proximum. *Contra DEUM*, quippe qui veritatem amat,
& mendacia execratur. Vid. Lev. 19. v. 11. Prov. 19. v. 5. Eph.
5. v. 25. *deponentes mendacium* (inquit S. Apostolus) *loquimini*
veritatem unusquisque cum proximo suo, quoniam sumus invicem
membra. Coloss. 3. v. 9. Prov. 13. v. 5. Sir. c. 20, 2. 26, 27. Sap. 1. v. 2.

B

Con-



8. *Contra Rempublicam*, quam, ut experientia docet, sparsione Novellarum fictarum non raro in periculum & perniciem
 9. conjiciunt. *Contra Proximum*, quem ludificant, eumque vel
 tristibus Novellis turbant, vel latioribus vanâ spe lactant. Est
 10. certè pessimum hoc vitium, quod tamen provitio non agnoscitur,
 hodiè inter homines frequentissimum, de quo etiam justè
 conqueritur D. Arnoldus Mengerius *Scrutin. Conscient. cap. 12.*
 11. *quæst. 44. ubi ita scribit*: Frage dich nach den Achten Geboth / ob du mit
 avisen und neuen Zeitungen weidlich ins Land gelogen / etwas vor Gewiß
 und Warhafftig ausgebreitet und spargiret / das doch alles erstunken
 und erlogen gewesen? so sind manche gesinnet / und thuns auch bisweilen
 wol Edelleute / die haltens vor eine grosse Ehre / wann sie einem so eine
 Nase drehen / oder Muschen machen können. Oder es bilden sich solche
 Phantasten was ein / und wiesie gern wolten / daß es wäre / so dürfften sie es
 vorbringen und aufgeben; welcherley Lügen - Handwerck heut zu Tage
 sehr gemein / und von niemand für Sünde und Unrecht wil er
 Pant werden. Hæc Theologus ille.

IV.

12. Non tantum autem peccant ipsi Novellarum artifices, sed
 & earum disseminatores, quando scientes hanc vel illam rela-
 tionem esse falsam, vel valdè dubiam, pro certâ tamen ac ve-
 13. rissimâ aliis venditant. Nec in de exculantur: *Mundum velle de-*
cipi; quemlibet suæ credulitati imputare debere, si falsis narrationibus
 14. *ab alio deceptus fuerit.* In foro namq; conscientia ejusmodi excu-
 sationes minimè valent. Sermones otiosi Christianis fugiendi,
 quippe de quibus reddenda Deo ratio. Veritas dicenda, vitanda
 omninò mendacia & falsiloquia, & quæ ad ædificationem
 proximi minimè faciunt, omittenda.

CAPUT V.

*De pœnâ eorum, qui vel Novellas fingunt, vel fictitias
hinc inde spargunt.*

I.

Agendum nunc est de pœnâ, quam merentur impostores, qui Novellas, decipiendorum hominum gratiâ, fingunt, vel ab alio confictas dolosè spargunt. Crimen, quod falsarum Novellarum architecti committunt, dici potest **STELLIONATUS**. Est enim, juxta Taborium, *dissert. de crimine Stellionatus thes.* crimen extraordinarium, generale, & in subsidium, quoties speciale nomen deficit, appellatum, quò impostores subdolè & malitiosè aliquid alterius fraudandi causâ, machinantur. Videatur idem Auctor *d. loc.* ubi notabile exemplum imposturæ, & super ea responsum Juridicum, adducit.

Stellionatus

II.

Pœna autem ejusmodi imposturæ est *arbitraria & extraordinaria*, pro qualitate scilicet circumstantiarum carcer, relegatio, vel fustigatio; Cum primis quando Novellarum sparsione turbata civitas, aut alia incommoda, ut quandoque fit, ex eâ enascantur. Videndum etiam maximè est, quò animò & intentione quis Novellas finxerit, an ex merâ vanitate, an in gratiam huius vel illius, à quo lucrum vel commodum aliquod sperat, quò casu graviolem coërcitionem stellio meretur.

III.

Præterea extraordinariam coërcitionem merentur illi, qui mendacia & figmenta scientes volentes evulgant & spargunt. Nam & illi in numero stellionum & impostorum habentur.

IV.

Quid verò si quis contra solennem Principis vel magistratus prohibitionem evulgaverit ea, quæ verè in civitate gesta

B 2

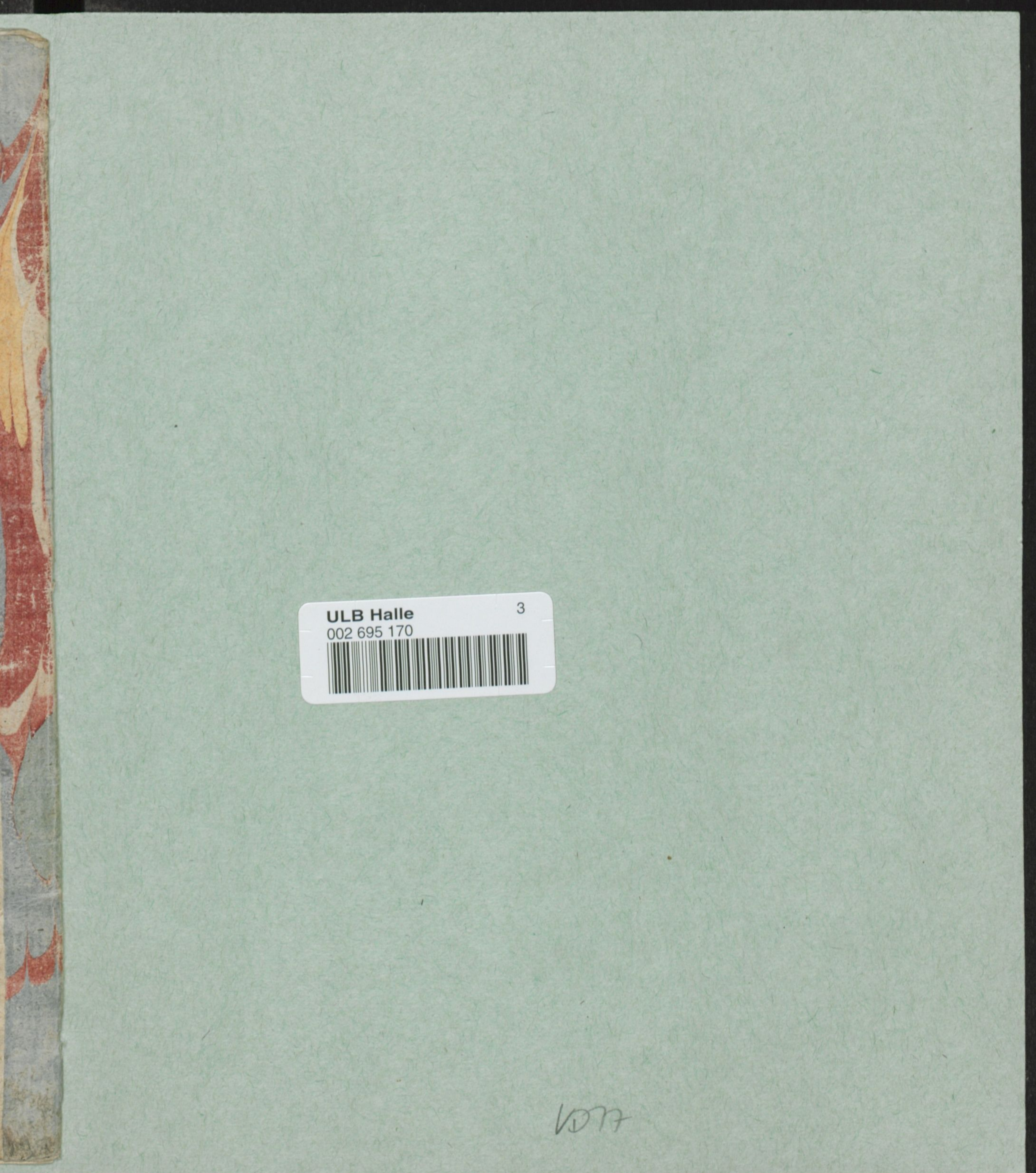
sunt?

QNTA 458
sunt? Is eâ pœnâ plectendus, quam magistratus in violatores
mandati constituit: si verò certa pœnæ species non fuerit man-
dato inserta, arbitraria locum habebit; quæ quandoque ad ca-
pitalem usque extendi potest, v g. si quis hosti cum pe-
riculo Reipublicæ prodiderit ea, quæ in civi-
tate gesta sunt.

T A N T U M.

Omnia ad DEI gloriam & proximi
ædificationem.





ULB Halle 3
 002 695 170


V077





